

ARTEA
ZIENTZIA
KULTURA
GIZARTEA
LITERATURA
IKUSKIZUNAK
SOZIOLINGUISTIKA

ARTEA

JOXEAN MUÑOZ

ARTISTAREN LORATEGIA

Itsasoaren aurrean, omenaldia egin berri dio Txillidak Rafael Ruiz Balerdiri. Betirako geratuko dira burdin besarkatuak Donostiako badiaren txoko honetan. Kresalari, haizerauntsiari eta denboraren harramazkari aurre egingo diote, elkarrengana loturik. Horretarako, artistak lekua aurrez moldatu behar izan du, landare eder bat aldatu behar duenaren arretarekin. Eta burdinak etxean eduki ditu, hiri zabalean txertatu baino lehen, agerian baina babesturik, bere lorategian, herdoilak apur bat jan ditzan, egokitzen joan daitezzen.

Izan ere, ageriko eskulturak arrisku bereziak ditu eta ez bakarrik fisikoak. Hondatzeko, herdoiltzeko, zikintzeko eta

puskatuak izateko arriskua baino larriagoa da lekuarekin eta lekuaren erabiltzaile arruntarekin harremanetan sartu beharra. Gure bizitza arruntaren erdi-erdian kokatu nahi eta, gale-ria eta museotako kutxa itxiak utzi izanaren arriskuak dira. Hiria-aren axolagabetasunari, denboraren zurrumbilo aldako-rrari irau- beharko dio ageriko eskulturak. Lekuarekin bat bilakatzea, «lekuko» bihurtzea, ez da beti gertatzen eta ez dago zertan nahitaezkoa kontsideratu. Aprobak egin behar izaten dira, bizitzan bezalaxe.

Ulertzekoa da artistak, Txillidak kasu honetan, beldurrez zaindu nahi izatea artearen eta bizitzaren topagune hauskor hori. Lekurik ederrena edertzeko gai dela erakutsi digu, baina baita ere bere eskulturak elkarrekin nahi dituela, bereiz, bakan, lorategi bat egin nahi duela hirian, **bere** lorategia. Etxeko leiho- tik ikusi eta erakusteko modukoa. Izan ere, egunkarian Ruiz Balerdiren oroigarria inauguratzen zelako albistearekin batera, «Txillida ibilbidea» itxita geratu zela esaten zitzaigun. Hondar- tzaren ertzean, itsasoaren aurrez aurre. Lekuaren aukerak Txillidaren ukitua dauka, orriotan egindako omenaldi zorrotz eta eder batean Ramon Saizarbitoriak kontaktu zigunez, baran- dilatik hondar gainera salto egiten zuen gaztearena, Ruiz Baler- direna baino gehiago, Rafael alegia, «Ez Sanzio».□

«LEKU EMAN, LEKU EMON»

Leku xumeagoa espero nuen, bortitzagoa, lorategiak baino leku basagoa merezi zuelakoan paper zakarretan klarionaz pintatzen zuenak, auzoetako eskoletan edertasunaren alde konspiratzen zuenak. Zer egingo dut bada, «Besarkada» horre- tan, maitasuna baino gehiago angustia ikusten badut, besar- kadak itotzen duen izaki bat, besarkadaren itolarri izugarria. Iritziak dira, sentipenak, susmoak. Agian, eskulturaren egi- leak arrazoi izango du eta iritzia aldaraziko dit bertara gehia- gotan joandakoan, obrarekin maizago egondakoan. Badakit ageriko eskulturari, harreman guztiei bezala, denbora eman behar zaiola, leku eman behar zaiola amore emateko prest

dagoenaren leialtasunaz. «Leku eman, leku emon» erakusten digu Azkuek hiztegia: «dar consentimiento».

Aukera eder bat galtzen ari garelako beldurra ordea ezin kendu dut burutik. Haize Orrazearekin Kontxako badian egin-dako lan zoragarriaren ondoren, besteak haren osagarri, haren hornidura ote diren. Leku ederrak ziren lehenago ere, ederregiak apika, apainegiak. Nik Txillidaren indar trinko horren premia, beste paraje, beste kontestu batzuetan ere sentitu izan dut, leku horiek ere erakuts diezaizkidan. Maisu bat delako, ikustarazi egiten duena. Baina artistaren lanen esperoan egoteak ez dauka zerikusirik lur-sailik onenak eskaini beharrezekin. Garestienak esan nahi dut; pitxia pitxiaren truke. Lorategia ez den Donostian ere Txillidaren begia antzemateko aukera galdu ote dugun beldur naiz.

«Txillidaren ibilbidea» kontzeptuak ageriko erakustoki bat adierazten du, Txillida ikustera joateko leku edo ibilbide berezi bat. Halako egun batez itxi egin dena. Aparte, bakan. Honela erakargarriagoa izan badaiteke ere, nik kale gorrian nahiago nukeen Rafael Ruiz Balerdiren izena. Bizitzaren zurrumbiloan, lekuarekin borrokan. Bizirik.□

TOPO EGIN

Agian, oraintsu jakinarazi duenez, Tolosako Udalak Oteitza, Basterretxea, Ugarte eta Santxotenaren eskulturak hirian kokatzen dituenean izango dugu berriro ageriko eskulturaz hitz egiteko aukera. Arriarango urtegia bisitatuko dugu, geldiro, lekuarekiko beste harreman-mota bat, lekua antzoki bihurtzen duen estetika baten adierazpide. Nestor Basterretxeak bere obra guztian zehar agertu duen arkitekturarekiko, diseinuarekiko, apainkuntzarako kezkek, urtegi bateko murrua gizakoiago, gizakumeon neurrikoago egiteko enkarguarekin egin du topo. Ageriko arteaz komunitatearen artea egiteko apustuan Basterretxeari zor diogun beste urrats bat.

Orduan izango dugu topo-egiteari buruz hitz egiteko beta. Bila joan eta zer aurki daitekeen Juan Luis Zabalak kontatu

zigun ederki Egunkarian. Eskulturari begira geratu ordez, Arriarango harrobi txiki batek erakarri zuen. Begira zegoelako; erne. Hori egiten dute eskulturek, begiratuarazi, lekua neurtu eta aztertu eta ibilarazi. Eskultura ez diren gauzak ere beste modu batera ikusten laguntzen dute; osasungarriak dira.□

CONTAINER

Baina gure artean sonarik handiena lortu duten obrak, obra benetan publikoak, publikoarentzako eginak, horiek kutxak dira. Kutxa itxiak, etengabe zainduak, administrazioaren irudia eman behar dutenak. Hor, artea itxian bizi da, babesean, geldirik. Hala dirudi behintzat. Baina kutxa horiek, museo eta arte-areto handi horiek aspaldi egin ziren mugikor. Kontainerrak bezala eraman eta ekartzen dira, trukatu, alegia, saldu, erosi eta Bilbon, alokatu.

Koldo Mitxelena Kulturunea albiste da Gipuzkoan, orain artean ez genuelako artea behar bezala jasotzeko kontainerrik. Rekalde albiste da Bilbon, punta-puntako erakusketak antolatu eta ekartzeko gai delako. Orain arte ez genuen hain maila altuko harreman komertzialik izan. Hain zuzen, kontainerrak jasotzeko kaian ipiniko duten Guggenheim museoaren itzala emankorra dela frogatu nahi dutenen ikurra bihurtu da. Bilborako irudi berri baten ametsa omen dago atzean. Kultur produktuak jasotzeko portu bat, superportu bat nahi bada, baina airean dago gure kultura kutxatan antolatzearen arazoa. Gure politika kulturalaren arduradun nagusiak, bere bakardade izugarrian, gureak genituen kontainer txikiak, Bilboko eta Gasteizko museo bikainak, saihesturik, *shock*-a terapeutikotzat jo du eta kolpetik egin gaitu, gure diruarekin baina baimenik eskatu gabe, punta-puntako arte-enpresa baten harpidedun. Bejoindeigula.□